

ایران و همکاری در سازمان همکاری اسلامی

ارسلان قربانی شبح نشین
دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

دکتر رضا سیمبر
استاد دانشگاه گیلان

انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
بل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com
فروشگاه اینترنتی:
www.ketabesadiq.ir

دانشگاه امام صادق (ع)

ایران و همکاری در سازمان همکاری اسلامی ■ تألیف: دکتر ارسلان قربانی شیخ نشین -
دکتر رضا سیمبر ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ ویراستار ادبی: حسین مرادی کوره‌خانی
چاپ اول: ۱۳۹۰ ■ قیمت: ۱۰۵۰۰ ریال ■ شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر
■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۲۲-۴

همه حقوق محفوظ و منافع به ناشر است.

سرنوشت: سیمبر، رضا. ۱۳۳۳ -
عنوان و نام پدیدآور: ایران و همکاری در سازمان کنفرانس اسلامی / رضا سیمبر.
ارسلان قربانی شیخ نشین.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۵۹۴ س.
تایید: ۱۳۰۰۰ ریال: ۴-۱۲۴-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: سازمان کنفرانس اسلامی
موضوع: اسلام و روابط بین المللی
موضوع: همکاری منطقه‌ای
موضوع: کشورهای اسلامی -- روابط خارجی -- قرن ۲۰ م.
موضوع: ایران -- روابط خارجی -- قرن ۱۴
شناسه افزوده: قربانی شیخ نشین، ارسلان. ۱۳۴۳ -
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۹ س ۲۵ / BP۳
رده بندی دیویی: ۶۰۱/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۱۹۳۲۷

فهرست مطالب

.....	سخن ناشر	۱۷
.....	دیاچه	۱۹
.....	بخش اول: دیدگاه‌های تنوریک	۲۳
.....	فصل ۱. همگرایی جهان اسلام از منظر امام خمینی (ره)	۲۵
.....	مقدمه	۲۵
.....	۱-۱. نگرش تاکتیکی به همگرایی در جهان اسلام	۲۹
.....	۲-۱. رویکرد راه‌بردی به همگرایی در جهان اسلام	۳۰
.....	۳-۱. حضرت امام خمینی (ره) ترجمان همگرایی اسلامی	۳۲
.....	۴-۱. ره‌یافت تنوریک و وحدت و همبستگی از منظر امام خمینی (ره)	۳۴
.....	۵-۱. نقشه راه برای نیل به همگرایی اسلامی	۳۷
.....	۶-۱. سطوح تحلیل همگرایی جهان اسلام	۴۵
.....	۷-۱. نتیجه‌گیری	۵۱
.....	فصل ۲. چارچوب تنوریک در همگرایی‌های بین‌المللی: منطقه‌گرایی در روابط	
.....	بین‌الملل	۵۳
.....	مقدمه	۵۳
.....	۱-۲. تطبیق مفهوم منطقه‌گرایی با سایر مفاهیم مرتبط	۵۴
.....	۲-۲. رویکردهای مختلف نسبت به روندهای همگرایی منطقه‌ای	۵۷

۵۹	۳-۲. شرایط نوین در ساختار سیاست بین الملل
۶۲	۴-۳. تحلیل و بررسی الحاق فزاینده کشورها به سازمان های منطقه ای
۶۸	۵-۲. نتیجه گیری
۷۱	فصل ۳. منطقه گرایی و مفهوم سازی صلح در روابط بین الملل
۷۱	مقدمه
۷۲	۱-۳. تعریف منطقه گرایی
۷۳	۲-۳. تطبیق منطقه گرایی و همگرایی
۷۳	۳-۳. فرایند منطقه گرایی بعد از فروپاشی جنگ سرد
۷۹	۴-۳. مناطق به عنوان ابزار تحقق صلح: آژانس ها، کارگزاران و جهت ها
۸۱	۵-۳. منطقه شدن
۸۵	۶-۳. مجموعه منطقه ای
۸۷	۷-۳. جامعه منطقه ای
۹۲	۸-۳. اجتماع منطقه ای
۹۵	۹-۳. مجموعه سیاسی و نهادهای شده منطقه ای
۹۸	۱۰-۳. منطقه گرایی صلح
۱۰۱	۱۱-۳. نتیجه گیری
۱۰۳	فصل ۴. اسلام در عرصه سیاست بین الملل
۱۰۳	مقدمه
۱۰۴	۱-۴. دلایل کمینه انگاری دینی
۱۰۹	۲-۴. غرب در مقابل دیگران
۱۱۱	۳-۴. انقلاب اسلامی ایران تحول عمده در عرصه سیاست بین الملل
۱۱۴	۴-۴. تفاسیر گوناگون راجع به سپتامبر ۲۰۰۱
۱۱۷	۵-۴. تروریسم، جهان غرب و جهان اسلام در روابط بین الملل
۱۲۲	۶-۴. وضعیت روانی جهان اسلام در روابط بین الملل

۷-۴.....	اصول گرایی دینی و ارزیابی دیدگاه‌های غربی	۱۲۵
۸-۴.....	ارتباطات فرامرزی و دستورالعمل جنبش‌های بنیادگرایی	۱۳۰
۹-۴.....	نتیجه‌گیری	۱۳۴
۱۳۹.....	بخش دوم: زمینه‌سازان سازمان همکاری اسلامی	
۱۴۱.....	فصل ۱: فرآیند و فلسفه شکل‌گیری سازمان همکاری اسلامی	
۱۴۱.....	مقدمه	
۱-۵.....	۱-۵. ریشه‌های اولیه تشکیل سازمان همکاری اسلامی	۱۴۲
۲-۵.....	۲-۵. رویارویی اسلام‌گرایی و ناسیونالیسم عربی	۱۴۸
۳-۵.....	۳-۵. طرح‌آیده اسلام امریکایی	۱۴۹
۴-۵.....	۴-۵. رخداد آتش سوزی مسجد الاقصی: نقطه عطف تشکیل سازمان	۱۵۱
۵-۵.....	۵-۵. جهان اسلام پس از جنگ دوم جهانی	۱۵۳
۶-۵.....	۶-۵. بنیان‌های فکری سازمان همکاری اسلامی	۱۵۴
۷-۵.....	۷-۵. عوامل سیاسی موثر در تشکیل سازمان همکاری اسلامی	۱۵۹
۸-۵.....	۸-۵. پارامترهای نفت و دین در شکل‌گیری و تکوین سازمان	۱۶۱
۹-۵.....	۹-۵. نتیجه‌گیری	۱۷۰
۱۷۳.....	فصل ۲: اجزای تشکیل دهنده سازمان همکاری اسلامی و نهاد‌های مرتبط	
۱۷۳.....	مقدمه	
۱-۶.....	۱-۶. اهداف سازمان	۱۷۴
۲-۶.....	۲-۶. ساختار سازمان همکاری اسلامی	۱۷۵
۳-۶.....	۳-۶. ارکان سازمان همکاری اسلامی	۱۷۶
۱-۳-۶.....	۱-۳-۶. کنفرانس سران	۱۷۶
۲-۳-۶.....	۲-۳-۶. کنفرانس وزرای خارجه	۱۷۷
۳-۳-۶.....	۳-۳-۶. دبیرخانه	۱۷۸

- ۱۷۸..... ۶-۳-۴. دادگاه بین‌المللی عدالت اسلامی
- ۱۷۹..... ۶-۴-۴. نهادهای وابسته به سازمان همکاری اسلامی
- ۱۸۰..... ۶-۴-۱. کمیته‌های تخصصی
- ۱۸۰..... ۶-۴-۲. سازمان‌های جانبی
- ۱۸۰..... ۶-۴-۳. سازمان‌های تخصصی
- ۱۸۰..... ۶-۴-۴. دانشگاه‌های مستقل تحت کفالت سازمان همکاری اسلامی
- ۱۸۱..... ۶-۴-۵. مؤسسات وابسته
- ۱۸۱..... ۶-۵-۵. سازمان علمی، تربیتی و فرهنگی وابسته به کنفرانس اسلامی (آیسکو)
- ۱۸۲..... ۶-۶-۶. بانک توسعه اسلامی
- ۱۸۲..... ۶-۷-۷. سازمان اسبوا (سازمان رادیو و تلویزیون و خبرگزاری بین‌المللی کنفرانس اسلامی)
- ۱۸۳..... ۶-۸-۸. خبرگزاری بین‌المللی اسلامی «اینا»
- ۱۸۳..... ۶-۹-۹. دانشگاه‌های وابسته به سازمان همکاری اسلامی
- ۱۸۴..... ۶-۱۰-۱۰. سازمان همکاری اسلامی و مسائل فرهنگی و اجتماعی
- ۱۸۶..... ۶-۱۱-۱۱. نشست گروه‌های کاری سازمان همکاری اسلامی
- ۱۸۸..... ۶-۱۲-۱۲. اقدامات در سطح سازمان‌های دولتی
- ۱۹۰..... ۶-۱۳-۱۳. اقدامات اتاق بازرگانی و صنعت اسلامی
- ۱۹۱..... ۶-۱۴-۱۴. اقدامات بانک توسعه اسلامی
- ۱۹۴..... ۶-۱۵-۱۵. پایه‌گذاری مراکز کسب و کار فن‌آوری
- ۱۹۵..... ۶-۱۶-۱۶. فعالیت‌های فرهنگی سازمان همکاری اسلامی
- ۱۹۷..... ۶-۱۷-۱۷. نتیجه‌گیری

بخش سوم: سازمان همکاری اسلامی در مقادری سیاست بین‌الملل..... ۲۰۱

فصل ۷. سازمان همکاری اسلامی در ساختار نوین بین‌المللی..... ۲۰۳

مقدمه..... ۲۰۳

۱-۷. شاخصه‌های موجود در نظام متحول بین‌المللی.....	۲۰۴
۲-۷. سازمان همکاری اسلامی در شرایط متحول بین‌المللی.....	۲۰۶
۳-۷. چالش‌های فراسوی سازمان همکاری اسلامی.....	۲۱۰
۴-۷. فرصت‌های پیش روی سازمان پس از پایان جنگ سرد.....	۲۱۶
۵-۷. نتیجه‌گیری.....	۲۱۸
فصل ۸. همگرایی و واگرایی در کشورهای اسلامی: فرصت‌ها و چالش‌های فراسو..	
مقدمه.....	۲۲۳
۱-۸. روندهای همگرایی.....	۲۲۷
۲-۸. روند همگرایی در کشورهای اسلامی.....	۲۳۰
۳-۸. پارامترهای بازدارنده همگرایی در جهان اسلام.....	۲۳۱
۱-۳-۸. چالش‌های سیاسی همگرایی کشورهای اسلامی.....	۲۳۱
۲-۳-۸. چالش‌های فرهنگی همگرایی کشورهای اسلامی.....	۲۳۶
۳-۳-۸. چالش‌های اقتصادی همگرایی کشورهای اسلامی.....	۲۴۰
۴-۸. پیش شرط‌های همگرایی جهان اسلام.....	۲۴۳
۵-۸. نتیجه‌گیری.....	۲۴۵
فصل ۹. منطقه‌گرایی و همکاری‌های منطقه‌ای در داخل سازمان همکاری اسلامی..	
مقدمه.....	۲۴۹
۱-۹. همکاری سازمان همکاری اسلامی با دیگر سازمان‌های بین‌المللی.....	۲۵۱
۲-۹. جهان اسلام و سازمان همکاری اسلامی.....	۲۵۳
۳-۹. سازمان همکاری اسلامی و احیای هویت اسلامی.....	۲۵۴
۴-۹. آسیب‌پذیری‌ها در جهان اسلام.....	۲۵۵
۵-۹. اختلافات داخلی در کشورهای اسلامی.....	۲۵۹
۶-۹. مطالعه موردی: کارآیی سازمان همکاری اسلامی در جنگ ایران و عراق.....	۲۶۱
۷-۹. نتیجه‌گیری.....	۲۶۲

۲۶۷.....	بخش چهارم: ایران و سازمان همکاری اسلامی
۲۶۹.....	فصل ۱۰. جغرافیای سیاسی جهان اسلام و ایران
۲۶۹.....	مقدمه
۲۷۳.....	۱-۱۰. تشریح موقعیت ژئوپلیتیک جهان اسلام
۲۷۵.....	۲-۱۰. دامنه جغرافیایی جهان اسلام
۲۷۵.....	۱-۲-۱۰. شمال جهان اسلام
۲۷۷.....	۲-۱-۱۰. مرکز جهان اسلام
۲۷۷.....	۳-۲-۱۰. غرب جهان اسلام
۲۷۸.....	۴-۲-۱۰. شرق جهان اسلام
۲۷۹.....	۳-۱۰. اهمیت ژئواکونومی خلیج فارس
۲۷۹.....	۴-۱۰. ساختار ژئواکونومی جهان اسلام
۲۸۳.....	۵-۱۰. اقتصاد سیاسی خاورمیانه
۲۸۵.....	۶-۱۰. جغرافیای سیاسی ایران
۲۸۵.....	۷-۱۰. جایگاه ایران در ردیافت‌های ژئوپلیتیک
۲۸۹.....	۸-۱۰. ایران و موقعیت جغرافیایی: تاثیر گزاری‌ها و تاثیرپذیری‌ها
۲۹۰.....	۹-۱۰. ارتباط شکل جغرافیایی ایران و سیاست خارجی آن
۲۹۵.....	۱۰-۱۰. نتیجه‌گیری
	فصل ۱۰. ساختار تحلیل‌تئوریک برای سیاست خارجی ایران در سازمان همکاری
۳۰۱.....	اسلامی
۳۰۱.....	مقدمه
۳۰۴.....	۱-۱۱. عوامل اقتدار ایران در عرصه سیاست خارجی
۳۰۸.....	۲-۱۱. کنش عدالت‌خواهی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
۳۰۹.....	۳-۱۱. جامعه منطقه‌ای

۴-۱۱. اجتماع منطقه‌ای.....	۳۱۵
۵-۱۱. مجموعه سیاسی و نهادهای شده منطقه‌ای.....	۳۱۸
۶-۱۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۳۲۰
۷-۱۱. نتیجه‌گیری.....	۳۲۲
فصل ۱۲. ایران و سابقه حضور در سازمان همکاری اسلامی.....	۳۲۵
مقدمه.....	۳۲۵
۱-۱۲. روابط ایران با سازمان همکاری اسلامی پس از انقلاب اسلامی ایران.....	۳۲۷
۲-۱۲. روابط با سازمان همکاری اسلامی پس از پایان دوران دفاع مقدس.....	۳۳۳
۳-۱۲. هشتمین اجلاس سران سازمان همکاری اسلامی.....	۳۳۶
۴-۱۲. سازمان همکاری اسلامی و عضویت روسیه.....	۳۴۰
۵-۱۲. ارزیابی دوره ریاست ایران بر سازمان همکاری اسلامی.....	۳۴۳
۶-۱۲. ایران و حضور سازمان همکاری اسلامی در مباحث مهم بین‌المللی.....	۳۴۸
۱-۶-۱۲. گفتگوی تمدنها.....	۳۵۰
۲-۶-۱۲. اعتمادسازی.....	۳۵۱
۷-۱۲. نتیجه‌گیری.....	۳۵۲
فصل ۱۳. ایران، سازمان همکاری اسلامی و پدیده تروریسم در نظام بین‌الملل.....	۳۵۵
مقدمه.....	۳۵۵
۱-۱۳. غرب و تروریسم.....	۳۵۷
۲-۱۳. ساختار تئوریک بحث.....	۳۶۲
۳-۱۳. راهبردهای بنیادین ایران و سازمان همکاری اسلامی در مواجهه با تروریسم بین‌المللی.....	۳۶۹
۴-۱۳. رویکردهای ایران نسبت به تروریسم بین‌المللی.....	۳۷۳
۵-۱۳. تهدیدات فراسوی سیاست خارجی ایران.....	۳۸۴
۶-۱۳. چشم‌انداز فرصت‌های فراسوی سیاست خارجی ایران.....	۳۸۷
۷-۱۳. نتیجه‌گیری.....	۳۹۰

بخش پنجم: مطالعات موردی در خصوص کارگزاری های تخصصی سازمان همکاری اسلامی..... ۳۹۵

فصل ۱۴. کمیته دائمی همکاری های علمی و فن آوری سازمان همکاری اسلامی

(کامستک) در توسعه علم و فن آوری کشورهای عضو..... ۳۹۷

مقدمه..... ۳۹۷

۱-۱۴. ساختار کامستک..... ۳۹۹

۲-۱۴. نشست اول تا هفتم..... ۴۰۰

۳-۱۴. مالیات ها و پروژه ها..... ۴۰۱

۱-۳-۱۴. حوزه های کلیایی..... ۴۰۱

۲-۳-۱۴. ایجاد مؤسسات..... ۴۰۲

۳-۳-۱۴. تهیه پروفایل ها..... ۴۰۲

۴-۳-۱۴. پروژه های خاص..... ۴۰۳

۴-۱۴. نشست هشتم تا سیزدهم..... ۴۰۹

۵-۱۴. نتیجه گیری..... ۴۱۶

فصل ۱۵. سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی اسلامی (ISESCO)..... ۴۱۹

مقدمه..... ۴۱۹

۱-۱۵. اهداف سازمان..... ۴۱۹

۲-۱۵. ارکان سازمان..... ۴۲۰

۳-۱۵. مقر سازمان..... ۴۲۳

۴-۱۵. مکانیسم های اجرایی اهداف سازمان..... ۴۲۳

۵-۱۵. جوایز آیسکو..... ۴۲۴

۶-۱۵. کمیسیون ملی آیسکو در جمهوری اسلامی ایران..... ۴۲۵

۷-۱۵. اهداف کمیسیون ملی آیسکو..... ۴۲۵

۸-۱۵. کمیته دائم همکاری های علمی و فن آوری سازمان همکاری اسلامی (ACOMSTEC)..... ۴۲۸

۹-۱۵. اهداف کامستک.....	۴۲۹
۱۰-۱۵. ارکان کامستک.....	۴۲۹
۱۱-۱۵. بانک توسعه اسلامی (IDB).....	۴۳۴
۱۲-۱۵. نقش بانک در عرصه آموزش، علوم و فن آوری.....	۴۳۴
۱۳-۱۵. وظایف.....	۴۳۵
۱۴-۱۵. عضویت.....	۴۳۶
۱۵-۱۵. دفتر مرکزی و دفاتر منطقه‌ای.....	۴۳۶
۱۶-۱۵. شیوه درخواست استفاده از تسهیلات.....	۴۳۶
۱۷-۱۵. روش‌های سرمایه‌گذاری بانک.....	۴۳۷
۱۸-۱۵. فعالیت‌های علم و فن آوری بانک.....	۴۳۸
۱-۱۸-۱۵. سرمایه‌گذاری پروژه‌ها.....	۴۳۸
۲-۱۸-۱۵. کمک تکنیکی برای ایجاد توانایی.....	۴۳۸
۳-۱۸-۱۵. برنامه همکاری تکنیکی.....	۴۳۹
۴-۱۸-۱۵. برنامه بورسیه.....	۴۴۰
۵-۱۸-۱۵. برنامه متخصصان جوان (فرصت‌های شغلی).....	۴۴۱
۶-۱۸-۱۵. جوایز بانک توسعه برای علوم و فن آوری.....	۴۴۱
۱۹-۱۵. اتحادیه دانشگاه‌های جهان اسلام (FUIW).....	۴۴۲
۱-۱۹-۱۵. اهداف اتحادیه.....	۴۴۲
۲-۱۹-۱۵. ارکان اتحادیه.....	۴۴۳
۲۰-۱۵. تصمیمات پنجمین اجلاس کنفرانس عمومی اتحادیه.....	۴۴۵

فصل ۱۶. اعلامیه حقوق بشر سازمان همکاری اسلامی و تطبیق آن با اعلامیه

جهانی حقوق بشر غرب.....	۴۴۹
مقدمه.....	۴۴۹
۱-۱۶. اعلامیه حقوق بشر اسلامی.....	۴۵۳

۱۶-۲. مشخصات و ویژگی‌های کلی اعلامیه.....	۴۵۴
۱۶-۳. ارزیابی اعلامیه قاهره.....	۴۶۰
۱۶-۴. مطالعه تطبیقی حقوق بشر اسلام و غرب.....	۴۶۰
۱۶-۵. تفاوت‌های عمده میان اعلامیه جهانی حقوق بشر با اعلامیه حقوق بشر اسلامی.....	۴۶۶
۱۶-۶. نتیجه‌گیری.....	۴۶۸
فصل ۱۷. توجه‌گیری ایران، سازمان همکاری اسلامی و زمینه‌های فعالیت آینده در آن	۴۷۱
۱۷-۱. عوامل مثبت در نگهداشت و تقویت سازمان همکاری اسلامی.....	۴۷۲
۱۷-۲. عوامل بازدارنده در رشد و تقویت سازمان همکاری اسلامی.....	۴۷۳
۱۷-۳. افق فراسو (دیدگاه منفی).....	۴۷۶
۱۷-۴. چالش‌های آینده سازمان همکاری اسلامی.....	۴۸۱
۱۷-۵. پیشنهادهای رفرم سازمان.....	۴۸۲
۱۷-۶. افق فراسوی سازمان همکاری اسلامی.....	۴۸۴
۱۷-۷. شرایط جدید منطقه‌ای.....	۴۸۵
۱۷-۸. شرایط جدید بین‌المللی.....	۴۹۰
۱۷-۹. اسلام هراسی و سازمان همکاری اسلامی.....	۴۹۹
ضمائم.....	۵۰۵
ضمیمه شماره اول.....	۵۰۷
اعلامیه تفسیری.....	۵۰۷
ضمیمه شماره دوم.....	۵۰۹
کنوانسیون سازمان همکاری اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین‌المللی.....	۵۰۹
بخش اول - تعاریف و مفاد کلی.....	۵۱۱
بخش دوم - مبانی همکاری اسلامی جهت مبارزه با تروریسم.....	۵۱۴
بخش سوم - راهکارهای اجراء همکاری.....	۵۲۶

۵۳۲.....	بخش چهارم - مقررات پایانی
۵۳۵.....	ضمیمه شماره سوم.....
۵۳۵.....	اسناد سازمان همکاری اسلامی در خصوص تروریسم بین‌المللی
۵۳۸.....	بخش اول: تعاریف و مقررات کلی
۵۴۱.....	بخش دوم: بنیان‌های همکاری اسلامی برای مبارزه با تروریسم
۵۵۲.....	بخش سوم: ساز و کار محقق ساختن همکاری
۵۵۸.....	بخش چهارم: مقررات نهایی
۵۶۱.....	فهرست منابع و مآخذ
۵۸۹.....	نمایه‌ها

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَكَفَدْنَا دَاوُودَ وَ سُلَيْمَانَ عَلَمًا وَ قَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مولفه‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که بیش از «ربع قرن» تجربه دارد و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود در طلیعه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آنها در پرتو عطاات حضرت حق تعالی، اهتمام ورزد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامع در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهاده - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ارشاد الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

دیباچه

قلمرو عظیم جغرافیایی جهان اسلام که حدود بیست و دو در صد خشکی‌ها و فضا‌های جغرافیایی جهان را در بر می‌گیرد، شامل پهنه وسیعی از ملت‌ها و فرهنگ‌هاست که از تجربیات تاریخی کاملاً متفاوتی برخوردارند و به جز اشتراک در باورها و اعتقادات دینی، سایر متغیرهای انسانی و طبیعی آن‌ها را از هم جدا ساخته است. پراکندگی جغرافیایی کشورهای اسلامی و توزیع آن‌ها در قاره‌های آسیا، آفریقا و اروپا، تجربیات تاریخی متفاوت، وضعیت اقتصادی مختلف، در پیش گرفتن ایدئولوژی‌های متمایز از یکدیگر از جانب حاکمان، ساختارهای متفاوت فرهنگی، قومی و زبانی، برداشت‌های متفاوت از مسایل دینی و عقیدتی، نفوذ و بهره‌برداری عوامل استعمار از این تمایزات و... همگی در جهت تشدید این اختلافات میان جوامع مسلمان عمل کرده است، و زمینه و بستر لازم را جهت واگرایی هر چه بیشتر این جوامع فراهم آورده است. به‌طوری که تمسک به ارزش‌ها و باورهای مقدس دین اسلام که همواره مسلمانان را به اتحاد و برابری فرا می‌خواند و آنان را از نژادپرستی و قومیت‌گرایی نهی می‌کند، نیز نتوانسته است که نقش وحدت‌آفرین و یکپارچه‌کننده را میان جوامع اسلامی ایفا کند.

کشورهای مسلمان عضو سازمان همکاری اسلامی که تعداد آن‌ها به پنجاه و هفت کشور می‌رسد، اکنون نزدیک به یک سوم تعداد کشورهای عضو سازمان ملل را به خود اختصاص داده‌اند و این در حالی است که میزان زیادی از مناطق استراتژیک جهان در قلمرو این کشورها قرار دارد. به‌طوری که مرز جهان اسلام از سواحل آفریقای شمالی در اقیانوس اطلس تا شرق اندونزی امتداد می‌یابد. هفتاد و پنج درصد ذخایر شناخته شده نفت جهان و پنجاه درصد ذخایر گازی، بیست درصد از گستره آبی و خاکی جهان، سی و پنج درصد قطع، بیست درصد پنبه جهان و... در کشورهای اسلامی قرار دارد. حجم مبادلات کشورهای اسلامی در سال ۱۳۸۹ بالغ بر نهصد و پنجاه میلیارد دلار بوده است که قطعاً با رشد زیادی که قیمت نفت در طی سالیان اخیر داشته است، این میزان بسیار بالاتر از این مقدار است. از سوی دیگر خاستگاه قدیمی‌ترین تمدن‌ها مانند سومر و اکد و عیلام و مصر و ایران و اسلام در این کشورها قرار دارد. جمعیتی معادل یک میلیارد و پانصد میلیون نفر که در اقصی نقاط این کره خاکی ساکن هستند را مسلمانان تشکیل می‌دهند. یعنی میزانی معادل یک چهارم جمعیت جهان به مسلمانان تعلق دارد با توجه به چنین پتانسیل‌های موجود در جهان اسلام و شرایط جهانی که امروزه حاکم است نقش و جایگاه سازمان همکاری اسلامی بیش از پیش برجسته‌تر می‌شود.

از سوی دیگر خاستگاه قدیمی‌ترین تمدن‌ها مانند عیلام، مصر، ایران و اسلام در این کشورها قرار دارد. جمعیتی بیش از یک میلیارد و نیم نفر که در اقصی نقاط این کره خاکی ساکن هستند را مسلمانان تشکیل می‌دهند. یعنی میزانی معادل یک چهارم جمعیت جهان به مسلمانان تعلق دارد. با توجه به چنین قابلیت‌ها و توانایی‌هایی در جهان اسلام و شرایط جهانی که

امروزه حاکم است نقش و جایگاه سازمان همکاری اسلامی بیش از پیش برجسته‌تر می‌شود.

در این کتاب تلاش می‌شود ضمن غنی نمودن ادبیات مربوط در زمینه این سازمان منبع خوبی برای استفاده از اساتید، دانشجویان، محققان، کارشناسان و دانش‌پژوهان به ویژه در رشته‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل فراهم آید. ضمناً سعی می‌شود، با تشریح ابعاد و زوایای مختلف سازمان همکاری اسلامی به تدوین و تبیین سیاست خارجی ایران در خصوص این سازمان کمک کند و به این ترتیب به نقش ایران در این سازمان به عنوان عضوی موثر و کارآمد در تصمیم‌گیری‌ها و سیاستگذاری‌ها در آینده مساعدت نماید. در عین حال با تشریح عملکرد فعلی سازمان، چشم‌انداز فرصت‌ها و چالش‌های آینده آن ترسیم شود.

در این راستا تلاش می‌شود تا عناصر بنیادی تشکیل دهنده سازمان همکاری اسلامی مورد بررسی قرار گیرند، راه کارهایی برای اصلاح ساختار سازمان و هماهنگی آن با دگرگونی‌های نظام بین‌المللی به منظور تقویت عملکرد و اتخاذ تصمیمات موثر برای آن ارایه شوند. این در حالی است که هرگونه ایجاد رفم در سازمان باید به گونه‌ای باشد که روابط سیاسی میان کشورهای اسلامی را تقویت و تحکیم کند. ابعاد امنیتی روابط میان کشورهای اسلامی ارتقا و توسعه یابد. روابط بین سازمان همکاری اسلامی و سازمان ملل متحد تقویت شود و بر ابعاد اقتصادی همکاری در سازمان همکاری اسلامی به‌ویژه از دیدگاه بانک توسعه اسلامی تاکید شود.

وجه دیگر این کتاب، تبیین ابعاد فرهنگی مسایل و چالش‌های فراسوی کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در دنیای به هم پیوسته کنونی است و این که سازمان در این زمینه چه راه کارهایی را داشته است و در آینده چه

می‌تواند انجام بدهد. نهایتاً با بررسی پیش زمینه‌های تاریخی و شرایط جهانی تشکیل سازمان همکاری اسلامی، به بررسی نقاط ضعف و قوت این سازمان در رویارویی با چالش‌های جهان معاصر می‌پردازیم، و در این ارتباط راه‌کارهایی برای تدوین استراتژی آینده این سازمان در جهان متغیر کنونی ارائه خواهند شد.

رضا سیمبر

(استاد دانشگاه گیلان)

ارسلان قربانی شیخ نشین

(دانشیار دانشگاه تربیت معلم)